

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

GERMANY CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
SCIENCE, ENGINEERING AND
TECHNOLOGY**

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi digital object
identifier

eoconf.com - from 2024

INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENCE, ENGINEERING AND TECHNOLOGY:
a collection scientific works of the International scientific conference –
Hamburg, Germany, 2026 Issue 6

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian,
Spanish,

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference « **INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENCE, ENGINEERING AND TECHNOLOGY** ». Which took place in Hamburg 2026.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDA QUSHLARGA OID FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING CHOG‘ISHTIRMA TAHLILI

Fozilova Gulchehra Shokir qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Xorijiy tili va adabiyoti yo‘nalishi
4-25 guruh talabasi

Ilmiy rahbar: Erdonova Muxlisa Hoshim qizi

ANNOTATSIYA: Maqolada ingliz va o‘zbek tillarida qush nomlari asosida shakllangan frazeologik birliklar semantik, lingvokulturologik va funksional-pragmatik jihatdan chog‘ishtirib tahlil qilinadi. Tadqiqotda frazeologizmlarning literal va ko‘chma ma‘nosi, konnotativ bo‘yoqlari, nutqdagi vazifasi hamda milliy tafakkur bilan aloqasi ko‘rib chiqildi. Tahlil shuni ko‘rsatadiki, ingliz tilida owl, peacock va bird obrazlari ko‘proq donolik, faxr, ijtimoiy yaqinlik va maxfiy xabardorlikni ifodalasa, o‘zbek tilida bulbul, burgut, qaldirg‘och va qarg‘a obrazlari epchillik, jasorat, go‘zallik, hushyorlik yoki salbiy bahoni bildiradi. Natijalar tarjimashunoslik va til o‘qitishda frazeologik birliklarni madaniy kontekst bilan o‘rgatish zarurligini asoslaydi.

Kalit so‘zlar: frazeologizm, idiomatiklik, zoomorf birlik, qush obrazi, lingvokulturologiya, konnotatsiya, semantika, pragmatika, ekvivalentlik, tarjima.

KIRISH

Frazeologik birliklar tilning tayyor qolipdagi ifodalarigina emas, balki xalq tafakkuri, baholash mezonini va madaniy xotirasini saqlovchi murakkab semantik birliklardir. Ularning mazmunida predmetning tashqi belgisi emas, ko‘pincha shu belgi asosida yuzaga kelgan obrazli umumlashirish muhim bo‘ladi. Shu jihatdan qush nomlari ishtirokidagi frazeologizmlar alohida e‘tiborga loyiq: qush inson tasavvurida erkinlik, yengillik, hushyorlik, chiroy, ovoz, donolik yoki aksincha, beparvolik va ahmoqlik kabi turli ma‘nolar bilan bog‘lanadi.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, ingliz va o‘zbek tillarida qush obrazlari bir xil biologik obyektga tayansa-da, ularning madaniy talqini doimo bir xil emas. Masalan, ingliz tilida owl ko‘pincha donolik ramzi bo‘lsa, o‘zbek nutqida bulbul ko‘proq yoqimli ovoz va badiiy nafosat belgisi sifatida faollashadi. Tadqiqot obyekti - ingliz va o‘zbek tillaridagi qushlarga oid frazeologik birliklar; predmeti esa ularning semantik, konnotativ, lingvokulturologik va pragmatik xususiyatlaridir. Maqolaning ilmiy yangiligi tanlangan birliklarni faqat tarjima muammosi sifatida emas, balki milliy tafakkurdagi obrazlar tizimi sifatida talqin qilishidir. Kirishdan kelib chiqadigan mikro-xulosa shuki, qush obrazli frazeologizmlarni o‘rganish til, madaniyat va nutqiy baholash mexanizmlarini birgalikda ko‘rishni talab qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda qiyosiy-tipologik metod ikki tildagi o'xshash va farqli frazeologik modellarni aniqlash uchun qo'llandi. Semantik tahlil birliklarning ko'chma ma'nosini, komponent tahlil esa qush nomining umumiy ma'noga qo'shayotgan semasini ochishga xizmat qildi. Lingvokulturologik interpretatsiya obrazning xalq mentalitetidagi o'rnini izohlash imkonini berdi. Kontekstual va pragmatik yondashuv frazeologizmlarning nutqda qanday baho, munosabat yoki ta'sir kuchi hosil qilishini aniqlashga qaratildi. Demak, metodologik yondashuv frazeologizmni lug'aviy birlik emas, balki madaniy-pragmatik signal sifatida tahlil qilishga asoslanadi.

NAZARIY ASOS

Frazeologiya bo'yicha ingliz tilshunosligida A.P. Cowie tahriridagi "Phraseology: Theory, Analysis, and Applications" asari barqaror birikmalarni nazariy va amaliy tahlil qilishda muhim manba hisoblanadi. Chitra Fernando idiomatiklikni birlik ma'nosining tarkibiy qismlar yig'indisidan to'liq kelib chiqmasligi bilan izohlaydi. Rosamund Moon esa fixed expressions va idiomlarni matn bilan bog'liq holda o'rganish zarurligini ko'rsatadi. A.V. Kunin ingliz frazeologiyasida barqarorlik, obrazlilik va qayta ishlab bo'lmaslik belgilariga alohida urg'u beradi. O'zbek frazeologiyasida Sh. Rahmatullayev va B. Yo'ldoshev tadqiqotlari frazeologik birliklarning semantik tuzilishi, uslubiy bo'yoqlari hamda milliy ifoda imkoniyatlarini yoritishda tayanch manba bo'lib xizmat qiladi.

Zoomorf frazeologizmlar hayvon yoki qush nomi orqali inson xulqi, tashqi ko'rinishi, harakati yoki ijtimoiy bahosini ifodalovchi birliklardir. Bunday birliklarda obrazlilik semantik ko'chishning markaziy mexanizmi bo'lib, qushning real belgisi insoniy sifatga ko'chiriladi. Masalan, "bulbuldek sayramoq"da qushning yoqimli ovozi nutqiy mahoratga, "as proud as a peacock"da esa tovusning tashqi ko'rinishi ortiqcha g'urur belgisi sifatida talqin qilinadi. Nazariy jihatdan shunday xulosa qilish mumkin: frazeologik birlikning ma'nosi lug'aviy komponentdan kengroq bo'lib, u madaniy assotsiatsiya orqali shakllanadi.

FRAZEOLGIK BIRLIKLARNING CHOG'ISHTIRMA TAHLILI

Ingliz tilidagi "as proud as a peacock" birligi literal jihatdan "tovusdek mag'rur" degan tasvirga tayanadi. Ko'chma ma'noda u o'zini ko'rsatishga moyil, haddan tashqari g'ururlangan shaxsni bildiradi. Birlik emotsional-ekspressiv jihatdan yumshoq kinoya yoki tanqid ohangiga ega. O'zbek tilida unga "tovusdek kerilmoq" yoki "o'zini katta tutmoq" kabi ifodalar mos keladi, biroq inglizcha birlikda peacock obrazi ancha barqaror madaniy stereotipdir.

"A little bird told me" frazeologizmi xabar manbasini yashirish, ma'lumotning noaniq, biroq bilvosita kelganini bildirish uchun ishlatiladi. Literal ma'noda

“menga kichik qushcha aytdi” bo‘lsa-da, pragmatik vazifasi suhbatda yumshoq sir saqlashdir. O‘zbek tilida “qulog‘imga chalindi” yoki “bir gap eshitdim” kabi birliklar unga funksional jihatdan yaqin. Bu yerda qush obrazi xabar tashuvchi, yengil va ko‘zga tashlanmaydigan vositachi sifatida talqin qilinadi.

“Kill two birds with one stone” birlik sifatida bir harakat orqali ikki natijaga erishishni bildiradi. Uning literal shakli salbiy harakatni ifodalasa ham, ko‘chma ma‘nosi odatda ijobiy - tejamkorlik, samaradorlik va maqsadga muvofiqlik bilan bog‘liq. O‘zbek tilida “bir o‘q bilan ikki quyovni urmoq” ekvivalenti mavjud. Bu holat ikki tilda ham ovchilik tajribasi asosidagi obrazli fikrlash borligini ko‘rsatadi.

“Birds of a feather flock together” birligi o‘xshash tabiatli odamlar bir-biriga yaqinlashishini anglatadi. Undagi bird komponenti ijtimoiy guruhlanish, o‘xshashlik va tabiiy tortilish semasini beradi. O‘zbek tilidagi “qarg‘a qarg‘aning ko‘zini cho‘qimaydi” ayrim kontekstlarda guruh ichki birdamligini bildirsa-da, salbiy bahosi kuchliroq. “An early bird” esa erta harakat qiluvchi, imkoniyatdan oldin foydalanadigan kishini bildiradi; o‘zbekcha “erta turgan ish bitirar” maqoliga semantik jihatdan yaqin. “A wise old owl”da owl donolik va tajriba ramzi bo‘lib keladi. O‘zbek tilida bunday obraz ko‘proq “dono kishi”, “ko‘pni ko‘rgan odam” shaklida ifodalanadi, ya‘ni aynan boyqush obrazi bilan barqarorlashmagan.

O‘zbek tilidagi “qushdek yengil” birligi jismoniy yengillik, ba‘zan ruhiy yengillashish ma‘nosini beradi. “Qush uyqusida uxlash” esa hushyor, juda yengil uxlash holatini bildiradi; bunda qushning ehtiyotkorligi asosiy semantik tayanchdir. “Burgutdek yigit” jasorat, mardlik, baland parvoz va kuchli xarakter belgilarini uyg‘otadi. “Bulbuldek sayramoq” yoqimli, ravon va ta‘sirchan nutqni anglatadi. “Qaldirg‘ochdek chaqqon” epchillik va tezkorlikni ifodalasa, “qarg‘a miyya” salbiy baholi, aqli past yoki fahmsiz odamga nisbatan qo‘llanadi. Shu birliklar o‘zbek frazeologiyasida qush obrazlari baholovchi xarakter yaratishda faol ishlashini ko‘rsatadi.

CHOG'ISHTIRMA JADVAL

Inglizch a birlik	Semantik ma'no	O'zbekcha mos birlik	O'xshash jihatlar	Farqli jihatlar	Madaniy asos
as proud as a peacock	Ortiqcha faxr, o'zini ko'rsatish	tovusdek kerilmoq / o'zini katta tutmoq	Tashqi ko'rinish orqali baho beriladi	Ingliz tilida peacock stereotipi barqarorroq	Tovusning bezakli ko'rinishi
a little bird told me	Manbasi yashirin xabar	qulog'imga chalindi	Xabar bilvosita keladi	O'zbekchada qush obrazi shart emas	Qush - sirli xabar tashuvchi
kill two birds with one stone	Bir harakat bilan ikki natija	bir o'q bilan ikki quyovni urmoq	Samaradorlik g'oyasi bir xil	Obyektlar turlicha: bird/quyon	Ovchilik tajribasi
birds of a feather flock together	O'xshashlarga birlashadi	o'xshash odamlar bir-birini topadi	Ijtimoiy yaqinlik ifodalanadi	O'zbekchada moslik ko'pincha maqol orqali beriladi	Guruhlanish va o'xshashlik
an early bird	Erta harakat qiluvchi odam	erta turgan ish bitirar	Vaqt va imkoniyat qadrlanadi	Inglizchada shaxs tipi, o'zbekchada maqol modeli	Mehnatsevarlik va intizom
a wise old owl	Dono, tajribali shaxs	ko'pni ko'rgan dono odam	Tajriba va donolik ifodalanadi	O'zbekchada boyqush ijobiy ramz sifatida kamroq	Owl - G'arb madaniyatida donolik belgisi

Jadvaldan ko'rinadiki, ingliz va o'zbek tillarida ayrim semantik maydonlar yaqin bo'lsa-da, obraz tanlash va konnotativ urg'u har doim bir xil emas. Ingliz tilida bird umumlashgan ijtimoiy va pragmatik obraz sifatida ko'proq ishlaydi; o'zbek tilida esa konkret qush turi - bulbul, burgut, qaldirg'och yoki qarg'a - baholovchi ma'noni aniqroq belgilaydi.

LINGVOKULTUROLOGIK TAHLIL

Ingliz mentalitetida owl obrazi antik va Yevropa madaniy qatlamlari ta'sirida donolik, kuzatuvchanlik va tajriba bilan bog'lanadi. Peacock esa ko'zni qamashtiruvchi tashqi ko'rinish orqali o'zini namoyish qilish, ba'zan maqtanchoqlik belgisi sifatida baholanadi. Bird komponenti esa ko'proq umumiy va elastik: u xabar tashuvchi, guruhga mansub mavjudot yoki erta uyg'onuvchi faol shaxs modelini yaratadi. Bu ingliz frazeologiyasida qush obrazi ijtimoiy xatti-harakatlarni nozik baholash vositasi ekanini ko'rsatadi.

O'zbek mentalitetida bulbul, burgut va qaldirg'och obrazlari ancha iliq va ijobiy semantikaga ega. Bulbul badiiy nutq, ovoz go'zalligi va estetik zavq bilan; burgut jasorat, erkinlik va balandlik bilan; qaldirg'och esa chaqqonlik, bahoriylik va yaqinlik tuyg'usi bilan bog'lanadi. Qarg'a esa ko'pincha salbiy yoki kinoyaviy bahoni kuchaytiradi. Demak, o'zbek frazeologiyasida qush obrazlari tabiat manzarasi, xalqona kuzatuv va axloqiy-estetik baholash bilan zich aloqadadir. Bu bo'limdan kelib chiqadigan mikro-xulosa: qush nomlari ikki tilda ham ko'chma ma'no yaratadi, biroq har bir til ularni o'z madaniy tajribasi asosida qayta semantizatsiya qiladi.

NATIJARLAR VA MUHOKAMA

Tahlil natijalari uch asosiy qonuniyatni ko'rsatadi. Birinchidan, ingliz va o'zbek tillarida qush obrazlari inson sifatlarini baholashda faol qo'llanadi. Ikkinchidan, semantik parallelizm mavjud bo'lsa ham, to'liq ekvivalentlik kam uchraydi: "kill two birds with one stone" va "bir o'q bilan ikki quyovni urmoq" mazmunan yaqin, lekin obraz tarkibi boshqa. Uchinchidan, konnotatsiya madaniy tajribaga bog'liq: owl ingliz tilida ijobiy donolik belgisi bo'lsa, o'zbek nutqida bunday konsept boshqa birliklar orqali ifodalanadi. Shu sabab frazeologik tarjimada faqat so'zma-so'z moslik emas, balki funksional va madaniy ekvivalentlik muhimdir.

Muhokama shuni anglatadiki, qushlarga oid frazeologizmlar til o'qitishda oddiy lug'at birliklari sifatida emas, madaniy kod sifatida o'rgatilishi kerak. Aks holda o'rganuvchi literal ma'noni tushunib, pragmatik vazifani anglamasligi mumkin. Ayniqsa "a little bird told me" yoki "qush uyqusida uxlash" kabi birliklarda yuzaki tarjima nutqiy niyatni to'liq bermaydi. Natijaviy mikro-xulosa shuki, frazeologik birliklarning kuchi ularning barqaror shaklida emas, balki obraz, baho va kontekstni birlashtira olishidadir.

XULOSA

Ingliz va o'zbek tillaridagi qushlarga oid frazeologik birliklarning chog'ishtirma tahlili shuni ko'rsatdiki, bunday birliklar har ikki tilda ham inson xulqi, nutqi, harakati va ijtimoiy bahosini obrazli ifodalashga xizmat qiladi. Umumiy jihat shundaki, qushning real tabiiy belgisi ko'chma ma'noga aylanadi: yengillik,

epchillik, donolik, faxr yoki fahmsizlik kabi tushunchalar shu yo‘l bilan tilga ko‘chadi. Milliy xoslik esa obraz tanlashda ko‘rinadi: ingliz tilida owl va peacock kabi obrazlar kuchli madaniy ramzga aylangan bo‘lsa, o‘zbek tilida bulbul, burgut, qaldirg‘och va qarg‘a xalqona baholash tizimida faol ishlaydi.

Tadqiqotning nazariy ahamiyati frazeologik ma‘noning lingvokulturologik asoslarini ochishda namoyon bo‘ladi. Amaliy ahamiyati esa tarjimashunoslik, chet tilini o‘qitish va madaniyatlararo kommunikatsiyada ko‘rinadi. Frazeologizmni to‘g‘ri anglash uchun uning literal shakli emas, balki kontekstdagi vazifasi, baholovchi kuchi va madaniy assotsiatsiyasi hisobga olinishi zarur. Kelgusida qush obrazli birliklarni korpus materiallari asosida chastota, uslubiy qatlam va tarjima strategiyalari nuqtayi nazaridan yanada kengroq o‘rganish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Cowie, A. P. (ed.). *Phraseology: Theory, Analysis, and Applications*. Oxford: Clarendon Press, 1998.
2. Fernando, Ch. *Idioms and Idiomaticity*. Oxford: Oxford University Press, 1996.
3. Kunin, A. V. *English-Russian Phraseological Dictionary*. 4th ed. Moscow: Russky Yazyk, 1984.
4. Moon, R. *Fixed Expressions and Idioms in English: A Corpus-Based Approach*. Oxford: Clarendon Press, 1998.
5. Rahmatullayev, Sh. *O‘zbek tilining izohli frazeologik lug‘ati*. Toshkent: O‘qituvchi, 1978.
6. Yo‘ldoshev, B. *O‘zbek frazeologiyasi va frazeografiyasi masalalari*. Samarqand, 2013.
7. *O‘zbek tilining izohli lug‘ati*. 5 jildli. Toshkent: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2006-2008.
8. *Oxford Dictionary of English Idioms*. Oxford: Oxford University Press, 2009.